

PÉLDA ÉS KÖTELESSÉG. Gondolatok a Magyarságkutató Tudományos Társaság munkájáról

ÁRPÁS KÁROLY

*„Mit jelent az ideköltözőnek...?
Én meg tudom mutatni nagyapám,
dédapám sírját a temetőnkben!”
(Ismeretlen horgosi férfi a vonaton
2004.02.27.)*

Szegeden élő értelmiségi vagyok. Mint mindenki, tudok a Dél-alföldi Régióról, tudom, hogy ennek határai átnyúlnak a szomszédos országokba is – s tudok ennek megvalósított és megvalósítható hatásairól. Tudom, hogy Szabadka Szeged testvérvárosa, s éppen ez év februárjában félhivatalosan is megfordultam itt diákjaimmal. A szabadkai Svetozar Marković Gimnázium Kárpát-medencei Gion-pályázatán a 10. c osztályos Szőke Ágnes első helyezést ért el, a 11. ha osztályos Babarcsi Katica és a 9. c osztályos Koós Gabriella különdíjas lett (mindhárman a Deák Ferenc Gimnázium tanulói); a fiam, Árpás András Dániel (Ságvári Endre Gimnázium, 9. a) jeligés dolgozatával a második helyet szerezte meg. Az ünnepség előtt volt alkalmunk a markoviós tanulókkal bejárni a főteret és a Városházát, illetve Soós Edit barátom, az Új Kép főszerkesztője elvitt minket a Magyar Szó helyi szerkesztőségébe, a Kosztolányi Dezső magyar tanítási nyelvű gimnáziumba, a Vajdasági Magyarok Kulturális Egyesületének székházába és a Népkörbe. Nemcsak én, diákjaim is belülről láthattuk (ha felületesen is): mit jelent a kisebbségi lét kereteinek fenntartása és megtöltése.

A városnézés után kaptam meg a Magyarságkutató Tudományos Társaság kiadványának köteteit – azóta forgatom a lapokat, szembesülök a tényekkel és a munkálkodás eredményével, s nem tudom megállni, hogy másoknak a figyelmét ne hívjam föl erre a rövid idő alatt megvalósított eredményekre. Nem tudom megállni, mert ez a tevékenység egyszerre példamutató és lenyűgöző: ezt tették ők – s mit tettem én? Az alábbiakban a Társaság bemutatására teszek kísérletet, noha tudom, hogy már volt ilyen, korábban. Ám hiszem, hogy a szegedieknek, a dél-alföldi régió lakóinak tudni kell erről. Tudni, mert végeredményben az Európai Unióba való belépéstől újra kell gondolnunk a nyelvi kisebbség problémakörét: nemcsak a határainkon túl élő magyarság miatt, hanem mert magunk is ilyen kisebbséggé válunk.

A www.mtt.org.yu honlapról 2004. 03. 12-én az alábbiakat töltöttem le: „A Magyarságkutató Tudományos Társaság 1991-ben alakult Szabadkán, azzal a céllal, hogy tudományos - szociológiai, pszichológiai, demográfiai, néprajzi, jogtudományi, történelmi és más társadalmi jellegű - kutatásokat folytasson Vajdaságban, szakirodalmat gyűjtsön, szakmunkákat jelentessen meg, tanácskozásokat és előadásokat szervezzen, stb. Alapítója az időközben elhunyt dr. Rehák László nyugalmazott egyetemi tanár volt, aki maga köré gyűjtötte a vajdasági magyar értelmiség, tudósok, kutatók egy részét.

A Társaság elnöke 1995 óta és jelenleg is Gábrityné dr. Molnár Irén egyetemi tanár. A Társaság tagjai egyetemi, főiskolai tanárok, tudományos kutatók, értelmiségiek, újságírók, közéleti személyek. Szabadkán a Branimir Nušić utca 2. sz. I. emeletén megfelelően berendezett és műszakilag felszerelt irodája van (telefon, számítógép, nyomtató, fénymásoló, valamint szerény könyvtár: kölcsönözhető könyvekkel és folyóiratokkal). Eddigi tevékenysége folyamán a Társaság a következő kutatási témákkal foglalkozott: nemzeti és vallási azonosságtudat, kisebbségi életfelfogások, emberjogi és kisebbségjogi kérdések, anyanyelvű oktatás, a vajdasági iskolahálózat feltérképezése, a vajdasági magyarság

migrációja, demográfiai, történelmi és helytörténeti kutatások, az értelmiség és az ifjúság magatartásvizsgálata, cím- és adattárak összeállítása a vajdasági magyarokról, életrajzi mutatók stb.

A Társaság tagjai a tudományos kutatások eredményeit publikálják vajdasági és külföldi (főleg magyarországi) szaklapokban. A Magyar Tudományos Akadémia a Társaságot 2001-ben jugoszláviai kutatóállomásának fogadta el. A MTT rendszeresen pályázik az Arany János Alapítvány, az Illyés Közalapítvány támogatásaira, részt vesz a Magyar Tudományos Akadémia Külföldi Tudományos Műhelyeinek találkozóin, a Kisebbségkutató Intézet munkájában, valamint a Magyar Professzorok Világtanácsának összejövetelein, a Magyar Oktatási Minisztérium projektumainak kidolgozásában, egyéb társadalomtudományi tanácskozásokon. A Társaság e-mail címe: irengm@tippnet.co.yu.”

Ha a bemutatkozó után szörfözünk egy kicsit, akkor beláthatjuk: a Társaság egyéb kiadványai közül mind formátumában, mind jelentőségében kiemelkedik a „Könyvtár-sorozat”. A kiadványok nemcsak nyomdatechnikai szempontból különlegesek, hanem tartalmukban is: bizonyíték arra, hogy nem csupán az anyaországi támogatás elegáns elköltése a tevékenysége, hanem olyan magas fokú társadalomtudományi tevékenység tükrözi, amely a honi műhelyeknek is példát mutathat. Ám ez lehet elfogult állítás, fakadhat a magyarországi szociológiai kutatások áttekinthetlenségéből (és áttekinthetlenségéből). A könyvtár kötetei a kisebbségnek szólnak, megszólítva is – de a tapasztalatok akár az anyaországi olvasóknak is megfontolandók. Mert erről van szó valójában: a Társaság kutatói, munkatársai, felkért előadói és hivatott „amatőrei” a harmadik évezred magyarság-tudatának kimunkálásában vesznek részt. S erről nekünk nemcsak akkor és azért kell tudnunk, mert szegediek vagyunk, hanem azért mert magyarok is. Magyarok, akár a 10. századi (ó)pusztaszeri feltételezett szerződés értelmében, akár a 19. századi reformkori, kölcsönös-kegyesítési szerződés értelmében, akár a 20. századi békeszerződés(ek) teremtette valóság tudomásul vételének értelmében.

Az 1. az ANYANYELVŰ OKTATÁSUNK. HASONLÓSÁGOK ÉS KÜLÖNBSÉGEK.

Tanulmányok, kutatások. Szerkesztette Gábrityné dr. Molnár Irén és Mirnics Zsuzsa Szabadka, 1997. Válogatás a Magyarságkutató Tudományos Társaság nemzetközi tanácskozásán elhangzott előadásokból (Szabadkán, 1996. november 23-án). A bevezető gondolatok, köszöntők (Kasza József, Pavel Domonji) közül ki kell emelnünk Gábrityné dr. Molnár Irén Mit kell tennünk a magyar nyelvű oktatásért? című vitaindítóját. A meghívott előadók a vitaindító szellemében összegezték kutatásaik eredményét.

A MAGYAR OKTATÁSÜGY HELYZETE A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN – ez volt a plenáris ülészak témája. Honti Mária Anyanyelv és kultúra összefüggéseit vázolta az anyaországban, kitekintve a magyar oktatásügy reformjára. A (későbbi) államtitkári magasságból áttekinthető képet a korreferátumok nemzetiségi lét-helyzet nézőpontjából árnyalták: A magyar tannyelvű oktatás a Vajdaságban (Dr. Tóth Lajos), Az erdélyi magyar oktatás helyzetéről (Dr. Cs. Gyimesi Éva), A magyar oktatásügy helyzete Szlovákiában (Szigeti László), A magyar iskolahálózat Kárpátalján (Fedinec Csilla), A magyar oktatás a háborús években Baranyában (Kiss Piroska) és Magyar nemzetiségi oktatás Szlovéniában (Dr. Székely András Bertalan). A kíváncsi olvasó legfőljebb az ausztriai helyzet értékelését hiányolhatná – az igazság az, hogy az ausztriai magyar nemzetiség gyakorlatilag csak a statisztikai könyvekben létezik. Ajánlatos lenne az anyaországi olvasóknak úgy is olvasni ezeket a tanulmányokat, hogy ők lesznek, vagy már ma is ők a tulajdonképpeni szponzorok. Mert ezt a helyzetet pusztán állami adminisztratív eszközökkel javítani...

A MAGYAR OKTATÁS ÉS ISKOLARENDSZER IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI: ez volt az első szekció témája. Mirnics Károly (Az óvodától az egyetemig – anyanyelven), Dr. Ágoston Mihály (Az anyaországon kívül élő nemzetrészek anyanyelvű oktatási rendszerének időszerű kérdései), Dr. Bosnyák István (Iskolahálózat és útkeresés), Dr. Páll Sándor (A képviselő felelőssége), Mgr. Tóth-Glemba Klára (A könyvtárak helyzete Közép-Bánátban) és Dr. Gidai Erzsébet (Összegezés) tett kísérletet arra, hogy az anyanyelvi képzés sokoldalú megközelítésével vázolja az immár vajdasági illetőségű problémákat.

FŐISKOLAI ÉS EGYETEMI KÉPZÉS – ezzel a témával foglalkozott a második szekció. Dr. Szalma József az Egyetemi oktatás és jogi keretek című dolgozata a kereteket vázolta fel. Dr. Kulcsár Szabó Ernőné a Támogatási formák a határon túli felsőoktatásnak című előadásában a Magyar Köztársaság lehetőségeiről értekezett (érzékeltetve az anyagi korlátok és a felelősség szorításának problémáját is). Egyed Albert (A magyarországi támogatások célja) és Dr. Stark Ferenc (Felzárkózás a magyarországi követelményekhez) a nemzetiségi törekvések lehetséges integrációjának esélyeit és feltételeit mutatta be. Ugyancsak a második szekció foglalkozott a *TANKÖNYVELLÁTÁS* témájával. Az itteni előadások a helyi lehetőségek és kezdeményezések eredményeiről számoltak be: Székely Győző Tankönyvbehozatal helyett - saját tankönyv; Muhi Béla: Az Ismeretterjesztő Füzetekről; Mirnics Zsuzsa: Azonosságtudat és tankönyvpótlás és Dr. Szalma József: Összegezés.

A harmadik szekció két témakörben tartott üléseket: *A NEMZETI KISEBBSÉGEK NYELVHASZNÁLATA* és *NÉPHAGYOMÁNY ÉS OKTATÁS*. Az előbbi témában tartottak közül Mgr. Saffer Veronika Anyanyelvápolás és környezetnyelv a gyakorlatban című előadása és Dr. Molnár Csikós László A jugoszláviai magyar tanulók nyelvhasználati szokásai című összegzése került a kötetbe. Az utóbbiból Dr. Szöllősy Vágó László (Néphagyomány és azonosságtudat), Beszédes Valéria (A néprajz helye az oktatásban) és dr. Horváth Mátyás (Összegezés) gondolatait rögzítette a kiadvány.

A Zárónyilatkozat közzététele után a Függelékben a kötet szerzőiről olvashatunk, illetve megismerhetjük a tanácskozás részvevőinek névsorát. Egyébként a honlapon olvashatjuk Mirnics Zsuzsa szabadkai, 1997. december 9-i könyvbemutatójának szövegét is.

A könyvtár **2.** kötete **VAJDASÁGI ÚTKERESŐ**. Tanulmányok, kutatások, jelentések címmel jelent meg. Szerkesztette Gábrityné dr. Molnár Irén és Mirnics Zsuzsa (Szabadka, 1998.) A bevezető gondolatok után az első nagyobb fejezetet a *KUTATÁS* címszó alatt összegyűjtött tanulmányok alkotják. Gábrityné dr. Molnár Irén A jugoszláv társadalmi környezet elemzése a nemzeti kisebbségek szempontjából dolgozata, akárcsak Mirnics Károlyé (A magyar kisebbség iskolázottsági szintje a Vajdaságban) vagy Dr. Tóth Lajosé (Pedagógushiány (tanárhiány) – a magyar oktatás elsorvadásának jelentős tényezője a Vajdaságban) éppen úgy a nemzetiségi identitás határait és lényegét kutatja, mint Papp Árpád A vajdasági mi-tudat? című írásában. Mielőtt közhelyeket sorolnánk, jusson eszünkbe a keletkezési dátum: 1998. A háborúk után alapvetően megváltoztak a szomszédság keretei és lehetőségei!

A második nagy fejezet az *ELMÉLET ÉS GYAKORLAT*. Talán a korábbi fejezet is rámutatott arra, hogy az anyanyelvhasználat az egyik meghatározó kérdés. A fejezet írásai – Világítótornyot nemzeti megmaradásunk országútja fölé! (Dr. Ágoston Mihály), Egyenrangú és egyenrangúbb hivatalos nyelvek (Ifj. Korhecz Tamás mgr.), A külföldi diplomák honosítási problémái (Dr. Szalma József), A magyar tudományos kutatók utánpótlása a Vajdaságban (Dr. Ribár Béla), Nyelvhasználat és anyanyelvű oktatás (Dr. Horváth Mátyás), Az anyanyelven való tanulás a jugoszláviai magyarok körében (Dr. Molnár Csikós László) és Az

általános oktatás szakmai feltételei a Szabadka község általános iskoláiban (Kucsera Géza–Szíveri Rezső) – arra tesznek kísérletet, hogy az élhetőség szintjén értelmezzék a magyarság etnikai kérdéseit és felelősségeit.

A kiadvány szerkesztői az almanach-jelleg felé is nyitnak; a *MŰHELY* fejezet az élő kísérletek világába enged bepillantást. A három beszámoló (Mihályi Katalin: Biflázók előnyben?, Szőke Anna: Hagyománytisztelő óvodai nevelés és Péter Klára: A nyelvpolitika érvényesülése általános iskoláinkban) éppen azokat a kérdéseket mutatja be „földközben”, amelyről a tudományos összegzések készültek.

A kötet záró egységét azok a kérdések alkotják, pontosabban az ezekre előre adott válaszok (Jelenlétünk, Közlemények, Címtár), amelyek azt mutatják, hogy a Társaság és munkatársai nem akadémiai (és anyaországi) magasságból vizsgálják a címben is megjelölt lehetőségeket, esélyeket.

A 3. kiadvány a **VAJDASÁGI MARASZTALÓ**. Tanulmányok, kutatások címmel jelent meg Szabadkán, 2000-ben (Szerkesztette Gábrityné dr. Molnár Irén és Mirnics Zsuzsa.) A szokásos Bevezető gondolatok után az első nagyobb egység a *MŰLTUNK, FOGYÁSUNK*. A szociológusok kivételesen a politika és a közgazdaságtan területére merészkedtek: Dr. Hegedűs Antal: Vajdaság története 1944-ig; Mgr. Mirnics Károly: Demográfiai jellemzők, társadalmi mutatók, illetve Gábrityné dr. Molnár Irén két tanulmánya (Gazdasági életünk útvesztői; Szellemi élet: elszigeteltség vagy nyitottság) összegzi a térség meghatározó kérdéseit.

Az *ÉRTÉKEINK* összeállítás jelentőségét nem a meghívott tekintélyek sora adja, hanem az, amiről írnak. Dr. Bori Imre akadémikus A vajdasági magyar irodalom című írásában a magyar nyelv értékörző-értékteremtő szerepéről szól. Dr. Csáky S. Piroska A kutatás színtere a könyvtár című tanulmányában a hagyományos adattárak jelentőségére figyelmeztet. Dr. Gerold László dolgozata a vajdasági (szabadkai) színjátszás történetét és jelenét mutatja be, utalva a hagyományos média lehetőségére és felelősségére. Ezt egészíti ki dr. Franyó Zsuzsanna, amikor Az Újvidéki Színház rövid története című összegzésében a vajdasági színházi lehetőségekről ír. Mgr. Beszédes Valéria: A bácskai és bánági magyarság népeletének néhány vonatkozása éppen úgy a határterületek esélyeit taglalja, mint Gábrityné dr. Molnár Irén a Vallási életünk című dolgozatában. Tudom, hogy a címek nem helyettesítik a tartalmat – de tényleg kézbe kell venni ezeket a köteteket! Mert ha nem vesszük tudomásul, hogy mi történik a szomszédságunkban, akkor vajmi kevés jogunk lehet arra, hogy a mások figyelmet felénk fordítsuk.

A harmadik egység a *JELENIDÉZŐ* címet kapta. Olyan problémákra figyelmeztetnek ezek a dolgozatok, amelyek – minden valószínűség szerint – nem a kisebbségi lét kérdései csupán. Mirnics Zsuzsa Koldusbotra jutott kisebbségi médiák, Ifj. Korhecz Tamás mgr. Jog és joggyakorlat, Mgr. Mirnics Károly Politikai önszerveződés és Dr. Bosnyák István Adatok a délvidéki magyar tanügyi, művelődési, tudományos és művészeti civil szervezetek múltjához és jelenéhez – olyan jelentőségű közösségi létet meghatározó témák, amelyek (félék) nem csupán a régió jövője szempontjából fontosak, hanem a leendő Európai Unió összmagyarsága szempontjából is. (Pedig öt éves adatokból levont következtetések!)

Érdeemes arra is kitérni, hogy mi mindennek kell benne lennie egy kiadványban, hogy legyőzze a kisebbségi létből fakadó gyengeségeket: Címtár, Oktatási intézmények, Egyházi

hivatalok és intézmények, Civil szervezetek és művelődési egyletek, A tanulmányok szerzői, Szerb nyelvű tartalom és Angol nyelvű tartalom. Úgy vélem, a kötet példaértékű munka.

„*Nem merni, amit merni kell, gyalázat!*” (Kazinczy Ferenc) A nyitó idézet a Társaság 4. kiadványában a fokozott felelősségre figyelmeztet. **FÉSZEKHAGYÓ VAJDASÁGIAK.** Tanulmányok, kutatások, statisztikák. Szerkesztette Gábrityné dr. Molnár Irén és Mirnics Zsuzsa Szabadka, 2001. a Magyarságkutató Tudományos Társaság a közös szellemiség jegyében e könyvével tiszteleg a magyar államiság 1000. évfordulója előtt. [Lezárult 2000 februárjában].

A szokásos Bevezető gondolatok után fejezetcím helyett Szirmai Károly szépirodalmi értékű írásával (ELVÁNDOROL AZ ERDŐ) nyit a kötet. Ezután következnek a megdöbbentő tanulmányok. Mirnics Károly (Betelepítések, kitelepítések és vándormozgalmak) és Dr. Szalma József (Migráció, kisebbségi jogok, nemzetközi jogszabályok) a jelent megelőző történésekről beszélnek. Dr. Saša Kicošev a Népszámlálási statisztikai mutatók (A vajdasági magyarság területi megoszlása és létszámának változása a XX. század folyamán) című dolgozatában láttelepet ad. Innen lesz érthető Bogdán József kiáltása (Maradj velünk!); s innen a távolabbi jövő kilátásait boncolgató írások. A jugoszláviai magyarok vándormozgalmának okai és méretei (Gábrityné dr. Molnár Irén) lényegében ugyanazt vázolják fel, mint T. Mirnics Zsuzsa adatai (Hazától hazáig (A Vajdaságban és Magyarországon tanuló vajdasági magyar egyetemi hallgatók életkilátásai és migráció szándékai). Ezért lesz jogos Dr. Sági Zoltán helyzetjelentése (Délvidéki lelkiállapot).

Azonban az igazán szomorú tények és következtetések ezután következnek. Surányi Zoltán: Kényszerpálya (vagy) az Ígéret Földje? (Vajdasági magyar újságírók kényszerpályán a XX. század utolsó évtizedében); Dr. Franyó Zsuzsanna: Rekviem eltávozott színművészeink középnemzedékéért; Dr. Tóth Pál Péter: Jugoszláviából Magyarországra; Papp Árpád: A vajdasági magyar áttelepülők sorsa az anyaországban és Mészáros Zoltán: Hogyan találta fel magát a magyar értelmiség 1991-2000 között, Törökkanizsán munkái olyan jelentések, amelyek valóságos beavatkozásért kiáltanak. Nem elég kormányprogramban segíteni a határainkon túl nemzeti létüket őrzőket! Nekünk magunknak is segíteni kell!

A befejező egységek a korábbiak megfelelőek: Melléklet; Vándormozgalmak – számokban; Tudományos élet; Szervezeti tevékenység; A tanulmányok szerzőiről; Sadržaj; Contents. A kötet 428/430 oldalon jelent meg, 800 példányban. Reméljük a városi könyvtár polcaira is eljut! Megtudhatjuk azt is, hogy a Magyarságkutató Tudományos Társaság e könyvével ad hírt munkájáról fennállásnak tizedik évfordulóján.

Másféle megközelítése a kérdésnek a könyvtár-sorozat 5. darabja. **A HOLNAPLÁTÓK:** Ifjúsági közérzetmérés (Szerkesztette Gábrityné dr. Molnár Irén és Mirnics Zsuzsa; Szabadka, 2002.) A szokásos előhang a társasági életre mutat rá – Recenziók (részlet); Ajánló; Bevezető gondolatok –, nem is annyira a hagyományos kötetkiadói gyakorlatra jellemző, mint inkább a felvállalt tanítási attitűdre.

Az első nagyobb fejezet a *JELENIDÉZŐ*. A két szerkesztő – Gábrityné dr. Molnár Irén és dr. T. Mirnics Zsuzsa – tanulmányaiban arra figyelmeztet, hogy a nemzetiségi létnek nemcsak kiváltó múltja van. A két tanulmány (szerzői sorrendben: A fiatal értelmiségképzés lehetőségei, illetve Élhető élet és kisebbségi távlatok) egyszerre kihívás és helyzetelemzés; nekünk, anyaországi olvasóknak a címben jelzett példa és felelősség: miért és hogyan maradhat meg az ember magyarnak.

A második fejezet a *MŰHELY*. Ebben olyan írások szerepelnek, amelyekben a fiatalok vallanak: Diósi Viola A fiatalok és a közélet; Soltis Lilla Mit gondolunk a rendszerváltásról?; Dencs Tünde Vallási magatartás és tolerancia; Hevesi Krisztina Magyar nemzeti autosztereotípa a Vajdaságban és Major Lenke A szabadkai magyar diákok olvasási szokásai. Nem tudom, a régiónk anyaországi területén vizsgálták-e a jövőt alkotó-formáló fiatalok vélekedését, helyzet-tudatát? Nem tartanám fölöslegesnek az összevetést.

A harmadik egységet a *LÉTÉRZÉKELÉS* címszó fogja össze. Az első tanulmány írója, Hajnal Virág tanítványom volt a Deák Ferenc Gimnáziumban. Az ELTE után visszatért: ez is példa. Tanulmányában (A zentai „foglyok”), akárcsak nemzedéktársa Ódry Ágnes a Tíz év, tíz nemzedék című dolgozatában a nemzedéki beilleszkedés kérdéseit vizsgálja.

A negyedik szakasz – *FELVÁLLALÁS* – egyetlen alkotás: Stangl Krisztina – Ódry Ágnes – Szálas Tímea Fiatalokért, fiatalokkal. Megkapó a szakmai biztonság és objektivitás, hiszen saját sorsuk közegét vizsgálják.

A befejezés a szokásos Mellékleteket tartalmazza: A vajdasági magyar ifjúsági szervezetek címtára; Magyar könyvállományú kölcsönkönyvtárak címtára; Szervezeti és tudományos tevékenységünk; Könyvünk szerzőiről; Sadržaj; Contents. Annyi könyvészeti kiegészítés azért szükséges, hogy ezek a kiadványok 800 példányban jelennek meg – vajon eljut-e kötet a felelősségteljes döntéshozók kezébe? És azokéba, akik a döntéshozókat megbízzák?

A Magyarságkutató Tudományos Társaság Könyvtárának **6.** kiadványa: **TÉRFOGLALÓ.** Ifjúsági szerep- és közérzetvállalás Szerkesztette Mirnics Zsuzsa Szabadka, 2002. Ez a könyv szorosan kapcsolódik az előzőhöz. Ez nemcsak az Ajánlóból vagy az Előszóból derül ki; a kötet egészének tartalma bizonyítja ezt.

Az első nagy téma a *KÖZÉRZET* köré szerveződik. Gábrityné dr. Molnár Irén „Értékrend, identitástudat, tolerancia” összefüggéseit vizsgálja; Mirnics Károly a Meglopott nemzedék című dolgozatában a generációs feszültségeket kísérli meg értelmezni; Sándor Zoltán esszéje – Üdvözet a szigetről – inkább önvallomás. Együttesen azt kutatják, hogy miképpen lehetne megtalálni az otthon-érzést, amelyről a múlt század első felében Tamási Aron írt.

GAZDASÁGI ÉLET – ez az újabb szerveződési pont. Dr. Szabó Katalin Köszörülünk vagy klikkelünk? – Az információs technológiák szétpermeteződésének következményei a hagyományos szektorokban című tanulmányában a számítástechnika és -technológia szorításában is létező nemzedék vágyait és rossz közérzetének tüneteit vizsgálja. Horváth Pál dolgozata inkább segíteni akar (Üzleti etika – Alapvetések gazdasági vezetőknek); akárcsak Vesta Kostić tanulmányában (A Világbank). Ha feltámadna is a lázadás ötlete a „felnőttvilág” didaktikussága ellen, a kötet írói maguk mennek elébe.

A következő fejezet *A JOG ASZTALÁNÁL*. A Petőfi sorait idéző fejezetcím (jusson eszünkbe *A XIX. század költői* nevezetes utolsó előtti versszaka!) nem újságírói fogás: a szerzők és szerkesztők valóban meg akarják tanítani az olvasókkal, hogy mik a jogaik. A tanulmányok címei - A kisebbségi törvényről (Orosz János), Az ombudsman intézménye (Deli Andor), A jogharmonizáció (Dr. Kecskés László), A nők és jogaik – egyoldalúság helyett kiteljesedés (Dr. Kartag-Ódri Ágnes), Választás és választási rendszer (Dr. Marijana Pajvančić) – magukért beszélnek.

A *KÖZÉLET* című fejezetben egy vita történeti és tanulságai összegződnek. Új nemzedék a politikai életben [Diósi Viola, Dobó László és Robertino Knjur]; A magyar média és a határon túli magyarság [Bodzsoni István, Dévavári D. Zoltán, Dudás Károly, Kókasi Péter, Pekár István és Molnár Pál]. Ennek közlése ugyan „puhítja” a szakmonográfia vagy tematikus kötet műfaji kereteit, ám élővé változtatja a holt betűt. Nem akadémiai kutatóintézeti belső problémák körülfárásáról szól a könyv, hanem az életről!

A befejező szakasz inkább informatív. Található benne Visszhang, Az I. Vajdasági Szabadegyetem és a VIFÓ tábor, valamint a Dombos Fest 2002. évi programja, A résztvevők névsora, Sajtóvisszhang, A kérdések megválaszolásának színhelye, Versenyképessé tenni fiataljainkat, Hogy eljussunk a Balkántól Délkelet-Európába?, Megkezdődött a Dombos fest és az I. Vajdasági Szabadegyetem, Létezősultságot nyert kezdeményezés, Felébredt ifjúság – sorra részletek a korabeli újságokból. Aztán a kötelező Sadržaj és Contents... (Ez könyv is 800 példányban jelent meg.)

A sorozat eddigi utolsó darabja a **7.: KISEBBSÉGI LÉTJELENSÉGEK**. Vajdasági szórvány- és szociolingvisztikai kutatások Szerkesztette Gábrityné dr. Molnár Irén és Mirnics Zsuzsa Szabadka, 2003.

A Bevezető és az Előszóban a nemzetiségpolitika került az előtérbe. Szarka László az Etnopolitikai alternatívák és az integráció című tanulmányában a lehetséges politikai utakat kereste, illetve a lehetséges magatartásokat elemezte; Tarnóczy Mariann inkább elméleti szempontból vizsgálta a kérdést (Integrációs törekvések a tudományban).

Az első nagyobb fejezet a *SZÓRVÁNYHELYZET*; a fenyegető jövő eshetőségeivel foglalkozik. Mind a négy szerző a létező valóságból indul ki; számukra ez nem szociológiai modell, hanem a leírásban felmutatott pusztulás. Mindegy, kinek az írása – sajátos egyedi kihalás-történeteket rögzítenek a kutatók: Mirnics Károly Nemzeti kisebbségből szórványnépesség; Hajnal Virág Nyelv és kultúra egy szerémségi magyar szórványközösség életében; Bagi Ferenc Sremska Kamenica, a valamikori Camanz és Tóth-Glemba Klára Az identitás-megőrzés esélyei a szórványban. Bevallom, számomra a legmélyebb benyomást Hajnal Virág tapasztalata jelentette – ugyanakkor a reményt is, hiszen tudom, volt tanítványom hazatért, családot is alapított: remélhetőleg otthonra is talál szülőföldjén! [Emlékszem, amikor a Deákban megjelentek az át-bejárók; milyen nehezen oldódtak fel – s milyen erős volt a hitük, hogy visszatérnek, mert otthon szükségük van rájuk. Hiszem, hogy ennél többet, ti. a honi nehézségekre való felkészülésnél és a későbbi támogatásnál nem adhat az anyaország.]

A következő fejezet, az *ÉLŐ ANYANYELVÜNK* témája ismerős volt. Finnugor szakosként az észt nyelvvel, az észt irodalom- és művelődéstörténettel, az észt néppel foglalkoztam. Ha nem is hivatalosan, de tudtam arról a harcról, amelyet az anyanyelv érdekében vívtak az orosz államnyelvvel és a proletár internacionalizmussal leplezett oroszosító törekvésekkel szemben. Ezek az ismeretek, tapasztalatok és emlékek köszönnek vissza, amikor a tanulmányokat olvastam. Mikes Melánia A kétnyelvűség fejlesztése a vajdasági óvodákban címmel vizsgálta az alapokat, akárcsak Szőke Anna (A magyar óvodahálózatról). Andrić Edit (A szerb nyelv hatása a magyar általános iskolás tanulók nyelvére a Vajdaságban), Rajsli Ilona (Nyelvi attitűdvizsgálatok a vajdasági fiatalok körében) és Papp György (A nyelvi korpuszépítéssel kapcsolatos tevékenység és hasznosulási beszámoló) a közoktatási kutatások eredményeiről számolt be. Ha semmi másért, már ezért is megértem azokat a szülőket, tanárokat,

politikusokat, akik a magyar tannyelvű gimnáziumokért harcolnak. Igaz, egyelőre csak Zentán és Szabadkán van ilyen, de bízunk a jövőben!

A következő egység a *VITA ÉS GYAKORLAT* címmel gyűjti össze a gondolatokat. Losonc Alpár filozófus A vajdasági magyar értelmiségi szerepkörrel kapcsolatos dilemmákat osztja meg velünk; Vajda Gábor A mai vajdasági magyar értelmiség magatartása témában értekezik. A társaság elnöke, Gábrityné dr. Molnár Irén Az értelmiségpótlás körülményeit vizsgálja. Mit mondhat könyvbemutató: minden szavuk igaz. Vegyük kézbe a kötetet és olvassuk; tolle, lege.

A Melléklet némiképp eltér az eddigiektől: először a statisztika táblázatai igazolják (nemcsak ennek a kötetnek, hanem a megelőző hatnak is!) állításait. A magyar népesség aránya a Vajdaságban-Szerbiában – Összeállította Mirnics Károly; Vajdaság nemzetiségi összetétele – Összeállította Gábrityné dr. Molnár Irén; A magyarok arány községek és települések szerint – Összeállította Mirnics Károly. A tények makacs dolgok... Ezután a Magyarságkutató Tudományos Társaság tevékenysége 2001 és 2003 között következik, majd Kötetünk szerzői és a két tartalmi összefoglaló: Sadržaj és Contents.

A befejezésben hosszan lehetne vélekedésünket kifejtteni. Mozgósíthatnám a tanult retorikai fogásokat (nemcsak magyartanár vagyok, magam is írtam egyet), vagy próbált tollal s költői vénával lelkesíthetnék... Nem érzek ehhez bátorságot és jogot. Zárásul idéznék Gábrityné dr.

Molnár Irén egyetemi tanár, **mtt** elnök leveléből: „A könyveinket bemutattuk a Magyar Tudományos Akadémia székházában és a Kisebbségkutató Intézetében is Budapesten. Szegeden a Délvidéki Civilek (Besenyi Sándor) jóvoltából ismerkedett meg velük a közönség. Úgy tudom az Oskola utca sarkán a Dóm mögött a könyvesboltban az újabb kiadványok még kaphatók.” Íme a kinyújtott kéz. Én csak tolmács szerettem volna lenni.

Köszönöm Soós Editnek és Gábrityné dr. Molnár Irénnek, hogy megajándékoztak a Magyarságkutató Tudományos Társaság kiadványaival, és hogy segítettek belehelyezkedni a régió másik oldalának életébe.